

# การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research)

## : ครู - อาจารย์ต้องทำได้



นาวาเอกหญิง ดร.ประอร สุนทรวิภาต  
หัวหน้ากองสถิติและวิจัย โรงเรียนนายเรือ

### บทนำ

**การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research)** คือการวิจัยเพื่อแก้ปัญหาเฉพาะและมุ่งนำผลการวิจัยมาแก้ปัญหาหรือปรับปรุงและพัฒนาการดำเนินงานในเรื่องใดเรื่องหนึ่งเป็นสำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของการเรียนการสอน ซึ่งครู - อาจารย์ ที่เป็นผู้สอน / ผู้รับผิดชอบให้กระบวนการเรียนการสอนบรรลุผลตามวัตถุประสงค์ของแต่ละวิชานั้น จำเป็นที่จะต้องมีความรู้และสามารถทำการวิจัยเพื่อแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในกระบวนการเรียนการสอนที่ตนรับผิดชอบ เพื่อให้ได้แนวทางในการปรับปรุงและพัฒนาการเรียนการสอนให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

อาจมีผู้สงสัยใน ๒ ประเด็นว่า **ทำไมครู - อาจารย์ถึงจะต้องทำวิจัยเชิงปฏิบัติการ ?** และ **ครู - อาจารย์จะทำวิจัยนั้นได้อย่างไร ?** ซึ่งในเรื่องนี้ผู้เขียนจะขออธิบายในลำดับต่อไป

### ความจำเป็นที่ ครู - อาจารย์จะต้องทำวิจัยเชิงปฏิบัติการ

๑. เหตุผลสำคัญอันเนื่องมาจากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ หมวด ๔ แนวการจัดการศึกษา

\* มาตรา ๓๐ ให้สถานศึกษาพัฒนากระบวนการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพรวมทั้งการส่งเสริมให้ผู้สอนสามารถวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียนในแต่ละระดับการศึกษา

ในมาตราดังกล่าว ได้ให้ความสำคัญที่สถานศึกษาทุกแห่งและทุกระดับการศึกษาจะต้องพัฒนากระบวนการเรียนการสอน ให้มีประสิทธิภาพ อีกทั้งจะต้องส่งเสริมให้ผู้สอน คือ ครู - อาจารย์นั้น ให้มีขีดความสามารถที่จะวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนที่ดีที่สุดที่เหมาะสม ซึ่งก็คือการวิจัยเชิงปฏิบัติการ / การวิจัยในชั้นเรียนนั่นเอง



ลักษณะที่สำคัญ / คุณประโยชน์ของการวิจัยเชิงปฏิบัติการก็คือ เพื่อแก้ปัญหาเฉพาะ และมุ่งนำผลการวิจัยมาแก้ปัญหาหรือปรับปรุงและพัฒนาการดำเนินงานในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ดังที่ได้กล่าวแล้วในบทนำ

การเรียนการสอนก็เป็นกระบวนการดำเนินงาน (Process) ที่ประกอบด้วยผู้เรียนซึ่งเป็นปัจจัยนำเข้า (Input) ซึ่งครู – อาจารย์ จะต้องจัดกระบวนการเรียนการสอน (Process) ให้ได้ผลผลิต (Output) / ผลลัพธ์ (Outcome) มีคุณภาพตรงตามวัตถุประสงค์ของการเรียนการสอนในแต่ละวิชาที่ตนรับผิดชอบ ซึ่งสุดท้ายจะทราบผลการดำเนินการได้ก็โดยการวัดและประเมินผลการเรียนการสอนนั่นเอง

๒. **มาตรฐานการศึกษาในสถาบันการศึกษาของกองทัพระดับปริญญาตรีขึ้นไป (๒๕๕๖)** กำหนดขึ้นเพื่อการตรวจสอบ และประเมินคุณภาพการศึกษาภายในโรงเรียนเสนาธิการทหารบก (ระดับปริญญาโท) โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า โรงเรียนนายเรือ และโรงเรียนนายเรืออากาศ ซึ่งมีอยู่ทั้งสิ้น ๑๐ องค์กรประกอบ ได้แก่

- องค์กรประกอบที่ ๑ : ปรัชญา ปณิธาน / วิสัยทัศน์ วัตถุประสงค์ และแผนงาน
- องค์กรประกอบที่ ๒ : การเรียนการสอน
- องค์กรประกอบที่ ๓ : กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน (คุณลักษณะผู้นำทหาร ทำนุบำรุง ศิลปวัฒนธรรม)
- องค์กรประกอบที่ ๔ : การวิจัยและงานสร้างสรรค์
- องค์กรประกอบที่ ๕ : การบริการทางวิชาการ
- องค์กรประกอบที่ ๖ : ทรัพยากรสนับสนุนการเรียนรู้
- องค์กรประกอบที่ ๗ : การบริหาร และการจัดการ
- องค์กรประกอบที่ ๘ : การเงินและงบประมาณ
- องค์กรประกอบที่ ๙ : ระบบและกลไกการประกันคุณภาพ
- องค์กรประกอบที่ ๑๐ : คุณภาพผู้สำเร็จการศึกษา

องค์กรประกอบที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยเชิงปฏิบัติการ / การวิจัยในชั้นเรียน เพื่อพัฒนาการเรียน การสอน ได้แก่ **องค์กรประกอบที่ ๒ : การเรียนการสอน และองค์กรประกอบที่ ๔ : การวิจัย และงานสร้างสรรค์**

### องค์ประกอบที่ ๒ : การเรียนการสอน

ในองค์ประกอบย่อย คือ กระบวนการเรียนการสอน มีตัวบ่งชี้ถึงคุณภาพของกระบวนการเรียนการสอนอยู่ ๔ ตัว ได้แก่

- (๑) มีการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
- (๒) มีประมวลการสอนและแผนการสอนรายวิชา
- (๓) มีการวิจัยเพื่อพัฒนากระบวนการเรียนการสอน
- (๔) มีการประเมินการเรียนการสอน

### องค์ประกอบที่ ๔ การวิจัยและงานสร้างสรรค์

องค์ประกอบนี้มีตัวบ่งชี้ถึงคุณภาพในการวิจัย และงานสร้างสรรค์ของสถาบันที่สำคัญตัวหนึ่ง ก็คือ งานวิจัยในการพัฒนาการเรียนการสอน / ในการพัฒนากองทัพ หรือพัฒนาประเทศ

จากองค์ประกอบที่ ๒ และ ๔ ของมาตรฐานการศึกษาในสถาบันการศึกษาของกองทัพ ระดับปริญญาตรีขึ้นไป ซึ่งโรงเรียนนายเรือต้องคำนึงถึงและมียุทธศาสตร์ของคุณภาพครบถ้วนตามมาตรฐาน ดังกล่าว อีกทั้งข้อกำหนด มาตรา ๓๐ ในพระราชบัญญัติการศึกษา พ.ศ. ๒๕๕๒ ทำให้โรงเรียนนายเรือ จำเป็นต้องส่งเสริมให้ผู้สอน คือ ครู – อาจารย์ ได้มีขีดความสามารถที่จะวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน / การวิจัยเชิงปฏิบัติการ / การวิจัยในชั้นเรียน

๓. งานวิจัย **“แนวทางในการปรับปรุง และพัฒนาการบริหารการศึกษาของโรงเรียนนายเรือ”** โดย พลเรือโท เดชา อยู่พรต ผู้บัญชาการโรงเรียนนายเรือ (๒๕๕๖) ได้กล่าวถึงแนวทางในการพัฒนาการเรียนการสอน / การฝึก และศึกษาของโรงเรียนนายเรือว่านอกจากจะต้องเพิ่มสัดส่วนอาจารย์ประจำคณะปริญญาโท และเอก ตามเกณฑ์มาตรฐานอุดมศึกษา และมีการประเมินผลการสอนและผลงานของครู – อาจารย์ ตลอดจนมีการประเมินผลหลักสูตรการศึกษาอย่างต่อเนื่องเป็นระบบแล้ว ยังต้อง **ส่งเสริม / จัดให้มีการวิจัยในชั้นเรียน (Action Research) เพื่อพัฒนาการเรียนการสอนให้มีคุณภาพด้วย**

การส่งเสริมการวิจัยในชั้นเรียน / การวิจัยเชิงปฏิบัติการ เพื่อพัฒนาการจัดการเรียนการสอน / การฝึกและศึกษาให้มีคุณภาพและมาตรฐาน ทั้งด้านรูปแบบวิธีการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง / เป็นสำคัญ ตลอดจนการวัดและประเมินผลการศึกษาที่มีประสิทธิภาพได้มาตรฐาน คือความจำเป็นที่โรงเรียนนายเรือ และ ครู – อาจารย์จะต้องจัดกระทำ



## วิธีวิจัยเชิงปฏิบัติการ ครู – อาจารย์ ทำได้ไม่ยากอย่างที่คิด

การวิจัยเชิงปฏิบัติการ / การวิจัยในชั้นเรียนก็มีระเบียบวิธีวิจัยพื้นฐานเหมือนกับการวิจัยทั่ว ๆ ไป คือใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์ ซึ่งต้องประกอบด้วยขั้นตอนที่สำคัญ ๕ ขั้นตอน ได้แก่

- ๑. การตั้งปัญหาการวิจัย (Statement of Research Problem)
- ↓
- ๒. การกำหนดวัตถุประสงค์ และตั้งสมมติฐาน  
(Statement of Objectives and Research Hypothesis)
- ↓
- ๓. การรวบรวมข้อมูล (Data Collecting)
- ↓
- ๔. การวิเคราะห์ข้อมูล (Data Analysis)
- ↓
- ๕. การสรุปผล (Summing – up Results)



ผู้เขียนขอขยายความอย่างง่าย ๆ ดังนี้

### ๑. การตั้งปัญหาการวิจัย

ครู - อาจารย์ จะต้องสวมบทบาทนักวิจัยไปพร้อม ๆ กับการเป็นครู (ครูนักวิจัย) ซึ่งคุณสมบัติสำคัญของนักวิจัยก็คือการเป็นคนช่างสังเกต และรู้สึกได้ถึงปัญหา กล่าวคือในระหว่างที่จัดกิจกรรม การเรียนการสอนอยู่นั้น ครู - อาจารย์ ต้องคอยสังเกตพฤติกรรมนักเรียนอย่างทั่วถึงอยู่ตลอดเวลาที่ทำ การสอน เรียกได้ว่า ครู - อาจารย์ ต้องใช้การสังเกตตลอดเวลา นาที ที่ทำการสอนทั้งนี้ เพื่อให้รับรู้ / รู้สึกได้ถึงปัญหา ที่เกิดขึ้นในการเรียนการสอน เพื่อจะได้หาหนทางแก้ไขต่อไป

เมื่อครูสังเกต และรู้สึกได้ว่ามีปัญหาเกิดขึ้นแล้วจะต้องกำหนดปัญหาให้ชัดเจน เช่น ทำไมพอครูเริ่มพูดเข้าเนื้อหาวิชาได้ไม่เกิน ๑๐ นาที นักเรียนเกือบครึ่งห้องเริ่มหลับ และเป็นเช่นนี้อยู่ ๒ - ๓ ครั้งแล้ว ครูนักวิจัยคงไม่อาจปล่อยปละละเลยให้เหตุการณ์ / ปัญหา เช่นนี้เป็นอยู่ต่อไป ครูจะต้องวิเคราะห์วิจัยหาคำตอบของปัญหาให้ได้ว่าปัญหานี้มีสาเหตุมาจากอะไรและจะแก้ไขปัญหานี้ได้อย่างไร หรือเมื่อผลการสอบทบทวนปรากฏว่านักเรียนส่วนใหญ่ได้คะแนนต่ำกว่าที่ควรจะเป็น ครูก็ควรต้องรู้สึกถึงปัญหา และควรจะต้องทำวิจัยในชั้นเรียนว่าเพราะเหตุใดจึงเป็นเช่นนั้นเป็นที่ตัวครูวิธีการสอน เนื้อหา ข้อสอบหรือตัวนักเรียน หรือมาจากหลายเหตุปัจจัย

## ๒. กำหนดวัตถุประสงค์และตั้งสมมติฐาน

หลังจากที่รู้สึกว่ามีปัญหา และกำหนดปัญหาได้ชัดเจนแล้ว ก็ต้องกำหนดวัตถุประสงค์ว่าเราจะวิจัย / จะทำอะไร

- หาเหตุปัจจัยของปัญหา
- หาหนทางแก้ปัญหา

และตั้งสมมติฐาน / คาดคะเนคำตอบของปัญหาว่าน่าจะมีสาเหตุมาจากอะไรได้บ้าง

- ↪ วิธีสอนของครูน่าเบื่อ
- ↪ เนื้อหายากเกินไป
- ↪ นักเรียนไม่พร้อมขาดความกระตือรือร้น
- ↪ สื่อการสอน / สภาพแวดล้อมไม่เหมาะสม



## ๓. การรวบรวมข้อมูล

ครุณักวิจัย ต้องหาข้อมูลประจักษ์พยานสนับสนุนว่าสาเหตุที่แท้จริงของปัญหา คืออะไรกันแน่ หรือมาจากหลายสาเหตุผสมผสานกัน ด้วยเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูลที่หลากหลายรูปแบบ วิธีการนับตั้งแต่การสังเกตพฤติกรรม การพูดคุย สอบถาม / สัมภาษณ์ การให้นักเรียนเขียนตอบแบบสอบถาม การสำรวจตรวจสอบ / วิเคราะห์สภาพความเป็นจริงที่ปรากฏที่ละเอียดได้แก่การย้อนกลับมาดูรูปแบบวิธีสอน ที่เป็นการบรรยายเพียงอย่างเดียวมากเกินไปหรือเปล่า ? ควรเปลี่ยนรูปแบบที่ให้นักเรียนได้เรียนรู้จากการกระทำด้วยตนเองให้มากขึ้น (Learning by Doing) เช่น การมอบหมายงานให้ทำ แบ่งกลุ่มสัมมนา หรือ ดูแล้วเนื้อหาวิชายากเกินไป / เน้นทฤษฎีมากกว่าปฏิบัติ หรือตัวนักเรียนส่วนใหญ่ก็ไม่พร้อมขาดความกระตือรือร้นที่จะเรียน ครูก็ต้องพยายามหาวิธีที่จะดึงดูดใจในรูปแบบต่าง ๆ ให้เปลี่ยนไป เช่น อาจใช้ วิธีการสอบสั้น ๆ (Quiz) / การให้คะแนนความสนใจตั้งใจเรียน และในการเข้าร่วมกิจกรรม หรือปัจจัยเกื้อหนุน สื่อการสอนต่อคุณภาพ และไม่เพียงพอ บรรยากาศสภาพแวดล้อมไม่เอื้ออำนวย ห้องเรียนโตะเก้าอี้ ไม่สามารถขยายให้จัดกิจกรรมที่หลากหลายได้

## ๔. การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลเชิงคุณภาพที่เป็นพฤติกรรม คำพูด ข้อคิดเห็นและเสนอแนะต่าง ๆ ที่รวบรวมได้เราจะทำการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) คือการวิเคราะห์แยกแยะจับใจความ เนื้อหาสาระเดียวกันเข้ากลุ่ม / ประเด็น

ข้อมูลเชิงปริมาณที่เป็นจำนวนตัวเลขต่าง ๆ นำมารวบรวมเป็นความถี่ หาความสัมพันธ์ด้วยการคำนวณค่าร้อยละ หาตัวแทนของกลุ่มด้วยการคำนวณค่าเฉลี่ย เป็นต้น

### ๕. การสรุปผล

เมื่อวิเคราะห์ข้อมูลไม่ว่าข้อมูลจะเป็นข้อมูลเชิงคุณภาพ หรือเชิงปริมาณเรียบร้อยแล้ว ก็ต้องเขียนสรุปผลการวิจัยตามผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ เพื่อตอบปัญหาตามวัตถุประสงค์ว่าสรุปแล้ว นักเรียนหลักในเวลาเรียนมีสาเหตุมาจากอะไรบ้าง และจะมีหนทาง / วิธีการแก้ปัญหานี้ได้อย่างไร เพื่อที่ครู – อาจารย์ จะได้นำผลการวิจัยในชั้นเรียน / เชิงปฏิบัติการนี้ไปแก้ไขปรับปรุงการจัดการเรียน การสอนในวิชาของตนต่อไปได้อย่างทันท่วงทีเพื่อไม่ให้เกิดการสูญเปล่าทางการศึกษา แต่หากหนทาง ในการแก้ปัญหากินกำลังที่ครู – อาจารย์ จะดำเนินการเองได้ เช่น ความไม่เพียงพอของเครื่องช่วย การศึกษาตลอดจน สถานที่ / ห้องเรียนที่ไม่เหมาะสม เป็นต้น ครูก็ควรนำผลการวิจัยนี้นำเสนอ ผู้บังคับบัญชาตามลำดับชั้น เพื่อจะได้พิจารณาหาหนทาง / จัดหาปัจจัยเกื้อหนุนให้ต่อไปอย่างเป็น รูปธรรม และนี่คือประโยชน์ที่จะได้รับการวิจัยเชิงปฏิบัติการ / การวิจัยในชั้นเรียน ซึ่งการวิจัยนี้ควร ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญในการจัดการเรียนการสอนของครู ให้มีประสิทธิภาพ

### บทสุดท้าย

ผู้เขียนหวังเป็นอย่างยิ่งว่าเนื้อหาสาระที่นำมาเสนอนี้ จะเป็นจุดเริ่มต้นให้เกิดการวิจัยใน ชั้นเรียนขึ้นในโรงเรียนนายเรือได้ต่อไป และหากครู – อาจารย์โรงเรียนนายเรือท่านใดมีปัญหา ข้อขัดข้องในการทำวิจัยในชั้นเรียน ทางกองสถิติและวิจัย โดยแผนกศึกษาและวิจัย ยินดีให้คำแนะนำ ด้วยกำลังพลที่มีความรู้ ความสามารถทางด้านการวิจัยโดยเฉพาะ



---

---

### เอกสารอ้างอิง

กระทรวงกลาโหม “มาตรฐานการศึกษาในสถาบันการศึกษาของกองทัพ” กรมยุทธศึกษาทหาร, ๒๕๔๖

เดชา อยู่พรต, พลเรือโท “แนวทางในการปรับปรุงและพัฒนาการบริหารการศึกษาของโรงเรียนนายเรือ”

เอกสารวิจัยส่วนบุคคล วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร, ๒๕๔๖

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๔๒